

Кулакевич Л. М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

МІГРАЦІЯ ФАУСТІВСЬКОГО ДИСКУРСУ: РОМАН О. СЛІСАРЕНКА «ЧОРНИЙ АНГЕЛ»

У статті визначено, що роман «Чорний Ангел» О. Слісаренка композиційно є романом у романі, адже складається з двох умовних частин. Перша частина є розповіддю імпліцитного автора про загадкову подію, що сталася в селі Липовому, друга частина є розповіддю самовидця, комунара Андрія Чмира. «Фаустівський слід» у творі оприявлений у науковій ідеї головного героя: перетворення Полісся шляхом підвищення температури ґрунту. Акцентовано, що сюжет роману розгортається відповідно до авантюрно-пригодницького канону – раптово зникає таємнича скринька з хімічними формулами, що провокує ланцюгову реакцію розкриття таємниць і авантюрних пригод: папери опиняються в руках цілком випадкової людини; Марта виявляється коханкою Отамана Хвороста, заради якого і шпигує за винахідником, аби викрасти хімічну формулу; отаман Хворост, він же Чорний Ангел – рідний брат Артема Гайдученка Петро. Зауважено, що в образі Артема проглядає архетип середньовічного алхіміка, підкріплений мотивом відлюдкуватості героя. Андрій Чмир постає ідеальним лицарем революції. Неоднозначним у романі є й образ Марти, у якому поєднано слабкодухність беззахисної дівчини та фанатичне прагнення будь-що отримати бажане: чи то любов Хвороста, чи то папери Артема. Містичні явища в житті Марти, її причетність до таємниці, ворожіння вказують на авантюрний статус героїні, а її болісна любов до Чорного Ангела, нестабільні стосунки з ним свідчать про неусвідомлену нею потребу адреналінових ситуацій. Слісаренківський Тома Карлюга поповнює когорту героїв-авантюристів. На початку роману він постає пустельним філософом, та коли в його розмірене життя вривається Артем Гадукевич зі своїми науковими ідеями, герой виявляється неготовим протистояти стихії людських пристрастей. У його роздумах все гостріше виявляється неспокій і переживання, іронічність змінюється коханням до Марти, філософська риторика поступається роздумам приреченої людини, що зійшла з обраного шляху. Моральну і світоглядну нестабільність героя, роздвоєність його душі оприявлено через ім'я, а прізвище героя викликає алузії з Божим перстом, Божою волею, адже вчинок Томи змінює плани обох братів.

Ключові слова: авантюрно-пригодницький жанр, пригоди, авантюризм, герой-авантюрист.

Постановка проблеми. Поява роману «Чорний Ангел» О. Слісаренка спричинила цілу низку публікацій (О. Білецький, І. Кулик, Л. Підгайний, І. Миронець, Ю. Савченко, Л. Старинкевич, Д. Черемошний, Л. Юровська, А. Ярмоленко та інші), де роман оцінювався з ідеологічних позицій, а не художніх якостей. Специфіка романної майстерності, новації стилю зауважувалися лише принагідно. Ю. Савченко зауважив стильові особливості роману: «поєднання різних планів: авантюрного, реалістичного й «романтично-психологічного»... та деякі елементи “езопівської” мови» [5, с. 118]. О. Білецький стосовно роману «Чорний Ангел» зазначив, що в українській літературі, «власне, вперше з'явився добротний авантюрно-революційний роман» [1, с. 7], «у стилі Конан Дойля» [1, с. 7]. У 60-х роках ХХ століття

роман О. Слісаренка став об'єктом наукових студій З. Голубевої, І. Дузь, М. Левченка, Л. Сеника та інші. Розглядаючи роман «Чорний Ангел» у характерному для 1960-х рр. аспекті «повернених творів», Л. Сеник наголосив, що О. Слісаренко «чи не перший в українській радянській літературі створив так званий “авантюрний роман”», «спираючись на загальні досягнення літератури» [6, с. 195] та читацькі смаки, який цінний тим, «що не було чи майже не було подібних зразків в українській літературі» [6, с. 196]. «Чорного Ангела» дослідник упевнено відніс до масової літератури й означив як «роман таємниць» [6, с. 196]. На наявність пригодницько-авантюрної матриці елементів у романі О. Слісаренка вказав і М. Левченко: «неймовірні пригоди, переодягання, перефарбовування, раптові втечі і випадкові зустрічі»

[4, с. 42]. Як основу сюжету відзначав «спробу поєднати традиційний авантюрний мотив “таємничого винаходу” з конкретними умовами перших років мирного будівництва» [4, с. 55].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початку XXI століття роман «Чорний Ангел» розглядається в аспекті національної специфіки (Л. Сенік), ролі оніричних елементів (Н. Фенько), філософської проблематики (Р. Ленда), проблемно-стильових домінант (І. Шкоріна), жанрової природи (М. Васьків, В. Агеєва). Дослідники одноставні в тому, що О. Слісаренко є одним з творців власне української авантюрної прози. Однак в аспекті імплантування поширеного в європейській літературі мотиву фаустіанського перетворення світу роман так і не досліджувався.

Постановка завдання. У своїй статті зосередимося на дискурсі Фауста в романі О. Слісаренка «Чорний ангел». Про очевидний перегук слісаренківського героя із Мефістофелем Гете першою зазначила Л. Кавун [3, с. 299]. Метою нашого дослідження є визначення сюжетних особливостей, поетики творення образу героя, що оприявнюють «фаустівський слід» у романі О. Слісаренка.

Виклад основного матеріалу. Фауст належить до архетипних і найбільш суперечливих культурних героїв-авантюристів. Уперше цей образ з'являється в «Історії фон Йоганна фон Фаустена» (1587). Основою книги стало життя німецького вченого Георга Фауста, який проживав у Віттенбергу в XVI столітті. Відтоді письменники неодноразово осмислювали тему науковця-чародія, а найбільш відомими стали п'єса Кристофера Марлоу «Доктор Фаустус» (1588–89), філософська драма Педро Кальдерона «Жахливий чарівник» (1635), трагедія Гете «Фауст» (1790–1808), роман Томаса Манна «Доктор Фаустус» (1943–1947). Як зазначив Юбер Цапф, спектр всіх версій міфу про Фауста розділився між двома протилежними полюсами: від уособлення людської розбещеності, як в її інтелектуальних амбіціях, так і в чуттєвих насолодах, до символу інтронізації людського розуму як самодостатнього джерела знань і проголошення індивідуального досвіду як відкритого процесу справжнього людського самодослідження [9, с. 27]; «архетипної моделі інтелектуального авангарду й зразковим утіленням високих прагнень, людського розуму і людської культури» [9, с. 35].

У романі О. Слісаренка «Чорний Ангел» «фаустівський слід» оприявнений вже в самій науковій ідеї головного героя: як і Фауст, що вирішив перетворити бідний приморський край на

квітучу країну, Артем Гайдученко прагне знайти спосіб підвищити температуру поліського ґрунту, аби в такий спосіб пришвидшити рослинне гниття і цим сприяти надшвидкому утворенню чорнозему, що дозволить підвищити врожаї, а отже, й добробут селян. Герой О. Слісаренка вважає, що в разі успіху він «поставить усю агрономічну науку догори дригом» [7, с. 481]. Авантюрність ідеї Артема оприявнено через її сприйняття науковими колами: під час доповіді в хімічній аудиторії герой сам зауважує, що на нього дивляться як на дивака, божевільного. Нездійсненність Артемових прагнень увиразнено через порівняння його з англійським фантастом Г. Веллзом: «Це не наука, а поезія!» – кричали, коли я кінчив, а хтось, виходячи, назвав мене агрономічним Уеллсом...» [7, с. 483]. Та попри все, герой переконаний у досяжності власної мети, упевнений у своїх силах: «Найцікавіше, що таку проблему ніхто не висував на порядок дня агрономічної хімії? А я не тільки висуну, а й дам вичерпливе розв'язання проблеми!» [7, с. 481].

Проблема складнощів розвитку господарства в умовах примхливого клімату була особливо актуальною для молодої держави. Своєрідно вирішують проблему холодного клімату герої повістей Миколи Чайковського «За силу сонця!» (1918), В. Гадзінського «Кінець» (1927). Так, у повісті Миколи Чайковського «За силу сонця!» (1925) Михайло Різдвянський винаходить сонячні батареї, у повісті В. Гадзінського «Кінець» люди побудували у тропіках велетенські конденсатори гарячого повітря. Досліджуючи болота, що не замерзали і взимку, Артем синтезує речовину, що несподівано для самого дослідника мала неймовірну вибухову силу. Наступним кроком мало б бути винайдення каталізатора, який би усував вибуховий ефект, зберігаючи теплові властивості термініду. Революційні події, відсутність матеріальної бази унеможливлювали завершення справи, і лише згодом Артем усамітнюється на далекому хуторі, створюючи для прикриття своєї діяльності комуну з біглих волинян. Артем переконаний, що в боротьбі за соціалізм остаточно перемаже саме наука, реїфікована таємничою скринькою з хімічними формулами. «Комуна – серйозна справа, – говорив Гайдученко, – але вона порошок проти мого винаходу... Мій винахід створив би тисячі таких комун – і в таких місцях, де люди й не мислили господарювати... Мій винахід змінив би наш поліський клімат на клімат Криму, а піщаний попіл дюн – на найродючіший ґрунт у світі» [7, с. 491]. Та якщо Фауста оточують

злі духи, то навколо Артема – комунари, зображені як «отара», «череда», «сіра скотина», «бородаті діти», «тупоголові дядьки», «здеморалізовані селюки». Це не ентузіасти чи професіонали, а велика і безініціативна маса, яка не ставить перед собою жодної мети.

Подальший сюжет роману О. Слісаренка розгортається відповідно до авантюрно-пригодницького канону – раптово зникає скринька із записами, що провокує ланцюгову реакцію розкриття таємниць і авантюрних пригод: папери опиняються в руках цілком випадкової людини; Марта виявляється коханкою Отамана Хвороста, заради якого і шпигує за винахідником, аби викрасти хімічну формулу; отаман Хворост, він же Чорний Ангел, – рідний брат Артема Гайдученка Петро. Революція стала нездоланим бар'єром між братами Гайдученками, бо кожний мав свою мету: Артем – прихильник комунізму й прибічник радянської влади, а Петро – борець за самостійність України. Артем має грандіозні плани, адже винахід, який він вважає справою свого життя та цілої країни, «створив би тисячі комун – і в таких місцях, де люди й не мислили господарювати» [7, с. 491]. За результатами його експериментів полює брат Петро, який дивиться на термінід «очима козака, будівника незалежної України» [7, с. 518]. Біблійний мотив ворожнечі братів стає наскрізним у романі «Чорний Ангел». Як вважає Н. Зборовська, інсталяція в українській літературі початку ХХ століття мотиву ворожнечі між братами аж до братовбивства зумовлена прагненням письменників показати ідеологічну ситуацію на Україні як «синівську анархічну множинність» унаслідок відсутності «батьківської об'єднувальної волі» [2, с. 126].

Артем Гайдученко не осягає, як Фауст, істини. Усвідомлюючи повний крах усіх сподівань, він почувається в безвиході. Саме з утратою паперів герой чи не вперше замислюється над можливими наслідками своїх винаходів. Героя охоплює жах, адже «той “хтось”, що заволодів його цінними розрахунками “певно, використає на зле його винахід» [7, с. 474]. Вибухова речовина, що була обов'язковим складником його майбутнього винаходу, є двосічним мечем, що може як полегшити життя людини, так і знищити його. Таким чином, у романі О. Слісаренка «Чорний Ангел» порушується проблема етичної відповідальності науковця за свій винахід.

Зникнення паперів провокує деструкцію свідомості Артема («Тисячі чисел і формул переплутались у мене в голові, і я не можу знайти їм початку

й кінця, бо мої багаторічні записи загинули!» [7, с. 491]). За пристрасними прагненнями і стилем життя Артема Гайдученка проглядає архетип середньовічного алхіміка, яким був і Фауст. Саме таке враження справляє він на Тому Карлюгу, який вбачає в агрономі мрійника, що «через свою темноту допомагає винаходити те, “що давно винайдено”» [7, с. 429]. Образом героя як середньовічного алхіміка підпорядковано інтер'єр лабораторії (убоге помешкання, де є «тільки химерний апарат у кутку на дошках та поличка з хімічним склом, рурками, колбами, пробірками...» [7, с. 462]) і загалом хронотоп повісті: щоб завершити справу, герой напитує «найглухіший закуток у лісі, якийсь покинутий маєток» [7, с. 400], й обирає невеличке загублене село Липове з «церквою і півторастами дворів», та найголовніше – «навколо села ліс і болото, а земля така, прости господи, як камінь» [7, с. 402]. Відірваність від світу і максимальну локалізованість маєтку акцентовано детальним описом особливостей шляху до нього: «До комуні треба було пройти верстов зо три кострубатим полем, що земля на ньому була, як попіл, і окрім щавлю нічого не родила, а за тим полем дві верстви лісом, що перетятий болотистими рівчаками, які невідомо де починалися й хтозна куди текли» [7, с. 386]. Такі особливості хронотопу перекидають місток до готичного роману, а занедбаний будинок сприймається як своєрідна трансформація середньовічного замку. Так, Мері Гудвін, аналізуючи твори готичного жанру, зазначила: «Подорож, зокрема єдиний шлях через примарні пейзажі і небезпечні кордони до віддаленого, забороненого місця призначення, є установленим тропом в готичній літературі» [8, с. 61].

Усе своє життя Артем підпорядкував химерній науковій меті, і, як відзначив Чмир, «зворушливо вірив у правдивість свого шляху до визволення трудівничих мас з-під влади капіталу через технічний винахід і поклав головою за свою віру...» [7, с. 554]. Нездійсненність задуму Артема оприямлено через думки його дружини, яка, «не бачачи наслідків блискучих проєктів свого чоловіка, почала кепкувати з нього. В неї накопала у серці злість обдуреної людини, що повірила у велич нікчемного мрійника...» [7, с. 449]. Оселившись у лісових нетрях, Артем абсолютно відмежується від зовнішнього світу, мало цікавиться дружиною, Мартою, комунарами, егоїстично зосередившись на винаході, що додатково характеризує його як авантюриста, адже свідомо використовує всіх для прикриття своїх честолюбних планів. Позбавлений вибору (Петро все одно

пообіцяв убити, якщо не буде паперів), Артем підпалює термінід, учиняючи самогубство, адже втрачає сенс життя: у будь-який момент його відкриття для людства може бути застосоване проти людства. Петро став, хоч і непрямым, але вбивцею брата, тому не випадково порівнюється із Каїном: «Спереду ватаги суворий, як Каїн, їхав Петро Гайдученко і в безсилій злості тиснув острогами боки коневі» [7, с. 541]. У романі О. Слісаренка образ Каїна, а разом з тим і злочин та покарання за нього переосмислюються з огляду на козацькі моральні принципи: помщаючись за свого побратима Петрову голову «збив метким пострілом скромний Чмир» [7, с. 554].

Андрій Чмир постає ідеальним лицарем революції. Він повністю поринає у визвольну боротьбу, а після поранення разом із Артемом створює Липівську комуну, свято вірячи в ідеї Артема: «Коли ж твій винахід має силу покликати до життя тисячі комун, то знай, що папери я знайду! Я розшмагую груди тому, хто не захоче віддати твоїх паперів! Я перегризу горло, у Христа його і в гробову дошку!» [7, с. 492]. У романі постійно акцентується на розсудливості Чмира, який, на відміну від затятого науковця, не піддається страхам чи ваганням, а постійно покладається на розум. Мовчазний і виважений Андрій із запалом береться шукати папери і знаходить переконливі докази того, хто саме їх узяв. На відміну від спантеличеного Артема, Чмир діє надзвичайно обережно і виважено.

Когорту слісаренківських героїв-авантюристів поповнює Тома Карлюга, колись «родовитий шляхтич, нащадок славного гетьманського роду» [7, с. 456], а тепер пустельний філософ, що насолоджується самотнім життям у лісі і має репутацію мудрої людини: «Він заховував од стороннього ока свої буденні звички і свій звичайний людський побут. Як справжній пустельник святий, – що показувався людям тільки за роботою, яка є найкраща краса людини, або за молитвою, що навіває на темні уми містичний туман...» [7, с. 407]. Свою бурхливу молодість Тома осмислює як несправжню, гру, з якої він щасливо вийшов («немов то він грав на сцені якусь роль, вирядившись у блискучий мундир гусарина, а тепер скинув убрання й став людиною, довбачем ночов і щасливим шукачем істини...» [7, с. 410]; «... Його припрошали до офіцерських загонів і йому одного разу стало ясно, що дійсність не зміниться знову на блакитний сон, що життя – розбурхана стихія, і немає від неї порятунку...» [7, с. 456]). Самотнє лісове існування – це час душевної рівно-

ваги для актанта. Та коли в його житті з'являється Артем Гадукевич зі своїми фаустіанськими ідеями, Тома поринає у людські пристрасті і навіть закохується. Його філософська меланхолійність та іронічність змінюються на неспокій і тривогу, думки стають «якісь чудні і зовсім не нагадують поважних думок філософа-анакрета» [7, с. 514]. Моральну і світоглядну нестабільність героя, роздвоєність його душі оприявлено через ім'я, що походить від давньогрецького «томас» – близнюк, двоїстий. Прізвище героя (карлюга – пастуший посох) викликає алузії з Божим перстом, Божою волею, адже вчинок Томи змінює плани обох братів. Викрадаючи скриньку Артема, Тома хибно сподівався, що, задовольнивши свою людську цікавість, і далі продовжить життя самітника, та насправді запускає низку авантюричних вчинків: «Навіщо він, власне, викрав ті дурні папери? Навіщо вони йому потрібні? І він спритьма вирішує, що папери йому не потрібні, що викрав їх так собі, знічев'я, поцікавившись чужими ділами...» [7, с. 495]. Порівнюючи себе із суфлером, який у театрі допомагає акторам грати їхні ролі, він усвідомлює, що насправді став маріонеткою в чужій грі. Герой накладає на себе руки, усвідомивши, що так і не зміг піднятися над людською суєтою: «Так, виходить, стихії, що породили мене і які я убив у серці своєму, знову відроджено? Знову їхня влада на мені, і я іграшка в їхніх руках?» [7, с. 455].

У творі О. Слісаренка образи чоловіків-авантюристів доповнено образом Марти. Образ останньої є неоднозначним, адже в ній поєднано дівочу слабкодухість і беззахисність з фанатичною любов'ю до Хвороста, заради якої наважується на злочин. Складність життєвого вибору героїні оприявлено через опис її внутрішніх переживань: «Та хіба легко розповісти про те, як людина стає на перехресті життєвих доріг, не знаючи куди їй іти? Хіба легко розповісти про дві душі, що сплелися в смертельному герці?» [7, с. 500]. Містичні явища в житті Марти, її причетність до викрадення паперів, ворожіння вказують авантюристський статус героїні, а її болісна любов до Чорного Ангела, майже мазохістські стосунки з ним свідчать про неусвідомлену нею потребу адреналінових ситуацій.

Певним ключем до розуміння роману О. Слісаренка є назва твору – «Чорний ангел». У романі Чорним Ангелом є Петро Гайдученко / Хворост, що акцентовано не тільки його діями, але й деталями зовнішності (чорна борода, чорні крила, це «усучаснений архангел, що змінив свого архаїчного

вогняного меча на машинну зброю» [7, с. 516]). Маючи шляхетну мету – українську самостійність – Петро прагне досягти її через руйнування і смерть. Неприйнятність такого способу досягнення цілі означено в романі через порівняння героя з чортополохом («Невідомо про нього, чи був він обдурений, чи сам обдурював... Він виріс, як чортополох на родючому ґрунті...» [7, с. 554]).

Ангел вважається вісником Бога, безтілесним духом, який приходить на допомогу людям, підтримує їх у тяжку хвилину. Означення «чорний» традиційно сприймається як протилежний білому, брудний, нечистий, що своєю чергою асоціюється з дияволом, а, отже, лихом та гріховністю. В аспекті біблійного міфу про диявола як вигнаного ангела назву твору можна декодувати і як «Мефістофель», що своєю чергою слід потрактувати як перемогу темного, руйнівного. На противагу гетевському сліпому і немічному Фаусту, що, віднайшовши сенс буття в перетворенні себе і світу, до останнього борювався за існування, Артем зневажливо кидає / повертає своє життя Богові як непотрібну річ, бо сенс життя – винахід, що мав поліпшити життя людей, – годиться хіба що на знищення і руйнування. Доля братів змушує замислитися, чи варто йти до мети – політичної чи наукової – якщо вона потребує людських жертв, породжує негатив. У романі послідовно показано, як скалки негативу деформують людську душу, унеможливаючи правильний вибір.

Композиційно роман «Чорний Ангел» є романом у романі, що складається з двох умовних частин. Перша частина є розповіддю імпліцитного автора про загадкову подію, що сталася в селі Липовому: комуну «Червона сила» дощенту знищено пожежею, а в слідчому акті зафіксовано, що приміщення повністю зруйновано потужною вибуховою речовиною. Жахна липівська подія, що «сполошила не тільки найближчі села, а й посяла тривогу далі, аж до самих Оболонів, що стояли на краю світу, там, де стояли непрохідні болота» [7, с. 387] подається як факт, що своєю таємничістю неминуче збудить інтерес читача: «Року тисяча дев'яносто двадцять першого, вночі під

шосте жовтня селяни Липового, Тартаків і Вересок з жахом побачили, як над Липівською комунною, в лісі, спалахнуло велике полум'я. Була, либонь, чи не дев'ята година, бо в селі мало хто спав, а ті, що встигли поснути, прокидалися від метушні й галасу та вибігали на вулицю, шепочучи оборонних молитов...» [7, с. 385]. Через «релігійний дурман в головах місцевого населення» [7, с. 392] липівську подію огорнуло безліч містичних чуток і версій, що створюють особливу напругу: на комуну впав огневий стовп, насланий мирлікійським чудотворцем Миколою, який під виглядом убогого чоловіка пас сільську череду. За іншими переказами, комуну покарав Ілля-пророк, наславши стонадцять громів, забравши з собою праведного діда-чередника. «Бачив це чудо й церковний староста Ярема Головатий, але згодом виявилось, що всі липівчани бачили і святих, і стовп огневий, і сяєво навколо голів небесних угодників» [7, с. 389]. Артем Гайдученко – головний комунар і не хто інший, як диявол, що «прибрав людського образу, а як притисла його господня сила, спопелив він своє людське тіло і подався до пекла, захопивши з собою комунарів» [7, с. 389]. Наратора чотири роки не полишала надія знайти ключ до таємниці. Несподівано він отримує документи, а згодом знайомиться з людиною, що і розповідає про липівську справу. Друга частина є оповіддю Андрія Чмира, безпосереднього учасника фантазмагоричних подій.

Висновки і пропозиції. Отже, роман О. Слісаренка «Чорний Ангел» за своїми тематичними особливостями є науково-фантастичним, а за жанровими – авантюрно-пригодницьким. Основний сюжет (раптово зникає таємнича скринька з важливими науковими записами, що провокує ланцюгову реакцію розкриття таємниць і авантюрних пригод) інкрустовано традиційними для пригодницької літератури мотивами фанатичного кохання, зради, помсти. Мотив наукового відкриття лише декорує, «підперчує» сюжет. «Фаустіанський слід» спостерігається в намаганні героя здійснити соціальні перетворення шляхом наукової розробки збагачення бідних поліських ґрунтів.

Список літератури:

1. Белецкий А. И. О. Слисаренко. Чёрный Ангел : роман / О. Слисаренко. Москва – Ленинград : ГИЗ, 1930. С. 3–9.
2. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Київ : Академвидав, 2006. 504 с.
3. Кавун Л. «М'ятежні» романтики вітаїзму: проза ВАПЛІТЕ : монографія. Черкаси : Брама-Україна, 2006. 328 с.
4. Левченко М. О. Роман і сучасність: До проблеми українського радянського роману. Київ : Державне вид-во художньої літератури, 1963. 292 с.

5. Савченко Ю. О. Слісаренко «Чорний Ангел». *Критика*. 1929. №12. С. 116–119.
6. Сенік Л. Т. Повернуто читачеві: Олекса Слісаренко. «Бунт»: роман, повісті, оповідання. *Вітчизна*. 1966. №10. С. 194–196.
7. Слісаренко О. А. Чорний Ангел: вірші. Новели. Повісті. Роман. Київ : Дніпро, 1990. 557 с.
8. Goodwin M. The Gothic traveler: generic transformations in Lafcadio Hearn and Angela Carter. *Tamkang Review*. 43.2 (Jun 1), 2013. P. 59–81.
9. Zapf H. The rewriting of the Faust myth in Nathaniel Hawthorne's "Young Goodman Brown". *Nathaniel Hawthorne Review*. Vol. 38, №. 2012. P. 19–40.

**Kulakevych L. M. FAUSTIAN TRACE IN O. SLISARENKO'S NOVEL
"CHORNYI ANHEL" ("BLACK ANGEL")**

In the article, it is determined that the novel "Black Angel" by O. Slisarenko is, in fact, a novel within a novel by its structure as it can be roughly divided into two parts. The first part contains the story of the implied author about the mysterious event that happened in the village of Lypove, the second part is the story of the eyewitness, the communist Andrii Chmyr. The "Faustian trace" in the work is introduced in the scientific idea of the protagonist: it is a transformation of Polissia by raising the temperature of the soil. It is emphasized, that the plot of the novel unfolds following the adventure canon: the sudden disappearance of a mysterious box with chemical formulas provokes a chain reaction of adventures and solving mysteries. The papers fall into the hands of a completely random person; Martha turns out to be a lover of Otaman Khvorost, and she spies on the inventor to steal the chemical formula for her lover; Otaman Khvorost, also known as Black Angel is actually a brother of Artem Gaiduchenko, Petro. Deprived of the choice (Petro promised to kill him if there were no papers), Artem sets fire to the terminid, deliberately killing himself as well, as he lost the meaning of his life: his discovery could be used against humanity at any time and there was nothing he could do. It is noted, that in the image of Artem shows through the archetype of the medieval alchemist, supported by the motif of the desolation of the hero. Meanwhile, Andrii Chmyr appears as the ideal knight, a faithful servant of the revolution, for whom his cause is sacred. Ambiguous in the novel is the image of Martha, who combines the feeble spirit of a defenseless girl and the fanatic desire to get what she wants: whether it is Khvorost's love or Artem's papers. Mystical events in Martha's life, her involvement in the mystery and divination indicate the adventurous status of the heroine and her painful love for Black Angel, unstable relationships with him reveal her unconscious need for adrenaline. Slisarenko's Toma Karliuha completes a cohort of heroes-adventurers. At the beginning of the novel, he appears as a desert philosopher, and when Artem Haduikевич breaks into his settled life with his scientific ideas, Toma is not ready to confront the human passions. In his reflections, anxiety and emotion are increasingly acute, the irony is replaced by love for Martha, philosophic rhetoric is taken over by the thoughts of a doomed man who lost his way. The moral and ideological instability of the character; the split in his soul is revealed through his name, while his last name refers to the finger of God, the will of God because Toma's actions change the plans of both brothers.

Key words: *adventure genre, adventures, adventurism, heroi-adventurer.*